

ÜLKE ADLARININ KAYNAKLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A Study on the Sources of the Names on Countries

*Doç. Dr. İbrahim GÜNER

ÖZET

Etnik unsurlar, tarihsel süreçler, efsaneler, dinsel unsurlar, ekonomik kaynaklar ve coğrafi unsurlar, ülke adlarının başlıca kaynaklarını oluşturmaktadır. Bu nedenle etimoloji araştırmaları, siyasî organizasyonların tarihsel gelişimi, etnik durumu, dinsel özellikleri ve kurulmuş olduğu sahanın coğrafyası hakkında bazı bilgiler sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır.

Avrupa ve Asya ülkeleri genellikle milletlerle ilgili adlar taşımaktadır. Buna karşılık, birçok Afrika ülkesinin adının keşif gezileri sırasında verilmiş olan adlardan kaynaklandığı gözlenmektedir. Ayrıca, bu Eskidünya Anakaraları'nda, İzlanda (Buz Ülkesi), Hollanda (Nedderland: Alçak Memleketler), Polonya (pole: ova), Ermenistan (Dağlık Yer), Lübnan (Karlı Doruk), Bahreyn (İki Deniz), Bhutan (Tibet'in Ucu), Kenya (Beyazlığın Dağı) ve Madagaskar (Büyük Kırmızı Ada) gibi coğrafi anlamlı adlar taşıyan ülkelere de rastlanmaktadır.

Yenidünya Anakaraları olarak bilinen Amerika ve Okyanusya'daki ülkelerin adları, bu kıtalara keşif gezileri düzenleyen kâşifler ve buralarda yaşayan yerli halklar tarafından verilmiş olan adlardan gelmektedir. Özellikle Amerika Kıtası'ndaki birçok ülkenin coğrafi anlamlı adlar taşıdığı gözlenmektedir. Haiti (Dağlık Ülke), Guatemala (Ağaçlar Ülkesi), Jamaika (Pınarlar Ülkesi), Kosta Rika (Zengin Kıyı), Porto Riko (Zengin Liman), Guyana (Sular Ülkesi), Paraguay (Büyük İrmaklı Yer) ve Peru (Bolluk Ülkesi) adları, bu tür ülke adlarına örneklerdir. Meksika ve Surinam, Amerika'nın milletlerle ilgili adlar taşıyan iki ülkesidir. Pasifik Okyanusu'ndaki küçük yüzölçümlü ada ülkelerinin adları da bu adaların yerli halklarından gelmektedir.

ABSTRACT

Ethnic elements, historical process, sagas, religious elements, economic means and geographical elements are the main sources of the names of countries. For this reason, etimological studies are important because of the historical development, ethnicity, religious features, and the geography of political organizations.

We found out that European and Asian countries generally have the name of nations. However, many country names in Africa were given during discoveries. Besides there are such geographical names as Iceland, Nedderland, Poland, Armenian, Georgia, Iraq, Lebanon, Bahrain, Bhutan, Kenya and Mada-

*Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı.

gascar in the Old World Continents.

In America and Oceania, known as New World Continents, the names of countries come from the ones given by the natives. Especially in America, there are names geographically meaningful for many countries Haiti (Mountainous Land), Guatemala (Land of Trees), Jamaica (Land of Springs) Costa Rica (Rich Coast), Porto Rico (Rich Harbour), Guyana (Land of Waters), Paraguay (The Area with a Long River) and Peru (Land of Abundance) are examples to this. Mexico and Surinam are two countries with names of nations. The names of small island nations in Pasific Ocean like Palau (Belau), Kiribati, Nauru, Tonga, Fiji and Western Samoa also come from natives.

Giriş

2000 yılı itibariyle dünya üzerinde, 45'i Asya'da, 35'i Amerika'da, 46'sı Avrupa'da, 53'ü Afrika'da, 14'ü de Okyanusya'da olmak üzere toplam 193 bağımsız devlet vardır. Bağımlı devletlerin sayısı ise 39'dur. Bu ülkelerin adlarının incelenmesi, çeşitli milletlerin yaşama sahalarının bilinmesi yanında, devletlerin hükümlerlik sahalarındaki toprakların coğrafi özellikleri, Büyük Coğrafi Keşifler ve sömürgecilik hareketleriyle ilgili bazı bilgiler elde edilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

A. Eski Dünya Kıtalarındaki Ülkelerin Adları

1. Afrika Ülkelerinin Adları

Bilindiği üzere, XV. ve XVI. yy'lardan itibaren gerçekleşen coğrafi keşifler Afrika'nın Avrupalılar tarafından keşfedilmesine ve sömürgeleştirilmesine yol açmıştır. Bugünkü kıta ülkelerinden yalnızca Etiyopya ve Liberya sömürge olmadı. Afrika ülkeleri İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra giderek bağımsızlıklarını kazandılar. Günümüzde sömürge durumunda olan tek Afrika ülkesi Réunion'dur (Fransa'nın sömürgesi).

Liberya 1847'de köle olarak çalışırken ABD'den kaçmayı başaran pek az Gineneli zenci tarafından kurulmuştur. Yeryüzünde kurulmuş ilk bağımsız zenci devletidir. Ülkenin "özgür insanlar ülkesi" anlamına gelen Liberya adı da bundan kaynaklanmıştır.

Bazı Afrika ülkeleri bağımsızlıklarını kazandıklarında yeni adlar almışlardır. Adı değiştirilen kıta ülkeleri, Benin (eski adı Dahomey), Gana (Altın Sahili), Burkina Faso (Yukarı Volta), Kongo Demokratik Cumhuriyeti (önce Belçika Kongosu, sonra Zaire), Zambiya (Kuzey Rodezya), Zimbabve (Güney Rodezya), Malavi (Nyassaland), Botsvana (Becuanaland), Lesotho (Basutoland), Namibya (Güneybatı Afrika), Mali (Fransız Sudanı), Cibuti (Fransız Somalisi), Tanganika (Tanganyika)'dır. Bu arada, eskiden beri bağımsız bir ülke olan Habeşistan'ın adı Etiyopya olarak değiştirilmiştir. Burkina Faso devletinin bugünkü adı, Mosi-

lerin konuştuğu More dilinde "dürüst insanlar yurdu" anlamına gelmektedir¹.

Tanzanya eski Tanganika ve Zangibar cumhuriyetlerinin birleşmesiyle meydana gelmiş federal bir cumhuriyettir. Ülkenin bugünkü adı, Tanganika ve Zangibar sözcüklerinin ilk hecelerinin birleştirilmesiyle ortaya çıkmıştır.

Mauritius, Mozambik, Angola, Gabon, Kamerun, Nijerya, Togo, Fildişi Kıyısı ve Sierra Leone'nin adları kolonizasyon döneminin izlerini taşımaktadır.

Mauritius'un Adası'nın, X. yy'da Arap denizcileri tarafından bilindiği sanılmaktadır. XV. yy'dan önce Malayalı denizciler, sonra 1507-1512 yılları arasında Portekizliler bu adaya gelmişlerdir. Hollandalılar, adaya hükümdarları Maurice'nin adını vermişlerdir. Bugünkü Mauritius adı o hükümdarın adından gelmektedir.

1528'de Portekizliler tarafından keşfedilen Rèunion Adası, 1638'de Fransızların işgaline uğradı. Ada, Fransızlar tarafından "Bourbon Adası" diye adlandırılarak "Doğu Hint Adaları Şirketi"ne bırakıldı (1664-1767). Kısa bir İngiliz işgalinden sonra ada Fransa'ya geri verildi. Ada bugünkü adını 1793'te aldı. Bu ad, adanın önceleri "Doğu Hint Adaları Şirketi"nin bir üyesi olmasından kaynaklanmış olup "Birlik Üyesi" anlamına gelmektedir².

Mozambik Devleti adını, Portekizlilerin Hindistan yolu üzerinde bir konaklama merkezi olarak kurdukları "Mozambik"ten almıştır.

Angola adı, Portekizliler gelmeden önce bugünkü Angola'nın güneyindeki topraklarda yaşayan Mbundu halkınca kurulan Ndondo Krallığı'nın başındaki krallara verilen "ngola" unvanından kaynaklanmıştır³.

Gabon kıyılarını ilk gören Avrupalının (1470) Portekizli kaptan Lopo Gonçalves olduğu sanılmaktadır. Gabon sözcüğü, Gabon Irmağı'nın denize açıldığı yerin başlıklı pelerine (Portekizce'de gabao) benzemesi nedeniyle doğmuştur⁴.

1472'de Kamerun kıyılarına ilk ayak basan Portekizli denizci Fernao do Poo, karşılaştığı ilk ırmakta gördüğü kerevitleri karides zannederek ırmağa karides anlamına gelen "Rio dos Cameros" adını vermiş ve sonraları bu, ülkenin adı olmuştur⁵.

Temmuz 1884'te Anécho yakınında karaya çıkan Alman kâşif Nachtigal, küçük bir kıyı köyünün adına izafeten bu ülkeyi "Togo" olarak adlandırdı⁶. Daha sonra, batıda İngilizlerin Altın Kıyısı kolonisi ile doğuda Fransız sömürgesi Dahomey arasında, 90 479 km² bir alan kaplayan bölge "Togoland" olarak adlandırıldı⁷. Bu Togoland bölgesinin bir kısım toprakları üzerinde kurulmuş bulunan

1- TEMEL BRİTANNİCA ANSİKLOPEDİSİ, Ocak 1993, Burkina Faso maddesi, Cilt 4, s. 66.

2- TEMEL BRİTANNİCA ANSİKLOPEDİSİ, Ocak 1993, Mauritius maddesi, Cilt 12, s. 109.

3- GÖRSEL DÜNYA ANSİKLOPEDİSİ, 1983, Angola maddesi, Cilt 1, s. 105.

4- GÖRSEL DÜNYA ANSİKLOPEDİSİ, 1983, Gabon maddesi, Cilt 5, s. 1111.

5- GÖRSEL DÜNYA ANSİKLOPEDİSİ, 1983, Kamerun maddesi, Cilt 7, İstanbul, s. 1685.

6- BÜYÜK LAROUSSE SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDİSİ, 1986, Togo maddesi, Cilt 22, s. 11573.

7- GÖRSEL DÜNYA ANSİKLOPEDİSİ, 1983, Togo maddesi, Cilt 11, İstanbul, s. 2734.

bugünkü Togo Devleti'nin adı, buradan gelmektedir.

Nijerya, İngiliz sömürgeciliğinin geliştirdiği bir ülkedir, adı bile 1897'de The Times gazetesi yazarı Flora Shaw tarafından türetilmiştir⁸. Parlamento tartışmalarında Nijerya adı ilk kez 1898'de Fransa ile sınırları belirleyen antlaşma yapılırken geçmiştir⁹.

Batı Afrika ülkelerinden olan Fildişi Kıyısı Cumhuriyeti, XV. yy'dan itibaren Gine Körfezi kıyılarının söz konusu kesiminden yapılan fildişi ticareti nedeniyle bu adı almıştır.

Sierra Leone, "Aslan Dağı" (Portekizce Serra Lyoa) anlamına gelen adını, en yüksek noktası 915 m olan Freetown Yarımadası'nın görünümünden almıştır. Bu adı ülkeye, 1462'de Pedro de Sintra vermiştir¹⁰.

Cabo Verde Adaları'nın (Portekizce Yeşilburun Adaları) adı, bu adaların Afrika Anakarası'nın batı uç noktasını oluşturan Yeşil Burun'un açıklarında yer almakta olmalarından kaynaklanmıştır.

Moritanya, Mali, Gana, Benin, Ruanda, Burundi, Malavi ve Zimbabve'nin adları, eski krallıklardan gelmektedir.

İlkçağ müellifleri Kartaca Savaşları sırasında, doğuda Ampsaga (Rummel) ile batıda Atlas Okyanusu arasında yer alan "Marusia" veya "Mauritanya" isimli bir krallıktan söz ederler¹¹. Bu dönemde Yunanlılar burada yaşayan insanları Libyalı veya Siyahiler (Maure) ismi ile zikrederler. Bugünkü Moritanya Devleti'nin adı da, bu Mauretania (Mağribiler Ülkesi) Krallığı'nın adından gelmiştir.

Mali (sömürgecilik dönemindeki adı Fransız Sudanı), adını Ortaçağ'ın güçlü Mali İmparatorluğu'ndan almıştır. Bu imparatorluğu ise bugün ülkedeki en büyük etnik topluluklardan biri olan Malinkeler veya Mandingolar kurmuştur.

Gana Cumhuriyeti'nin adı da, Ortaçağ'da günümüzdeki ülke topraklarının kuzeybatı kesiminde kurulan Gana Krallığı'ndan kaynaklanmıştır. Kuruluşu MÖ IV. yy'a kadar inen ve VIII. yy'a gelindiğinde Wagadu olarak anılan bu imparatorluk, krallarının unvanı "ghana"dan dolayı Gana olarak adlandırıldı. İngiliz sömürgesi olduğu dönemde Gold Coast (Altın Kıyısı) olarak adlandırılan ülke, 1957 yılında Gana adıyla bağımsızlığını kazanmıştır¹².

Bugünkü Benin Devleti, eskiden bir Fransız sömürgesi iken 1960'ta "Dahomey" adıyla bağımsızlığını kazandı. Ülkenin bu adı, güney kesiminde yaşayan Fonlar (Abomeyler) tarafından 1625'te kurulmuş olan Abomey Krallığı'ndan kaynaklanmıştır. Dahomey 1975'te hükümetin yeniden düzenlenmesiyle Benin Halk Cumhuriyeti adını aldı. Ülkenin bugünkü bu adı da, 1300'den bir süre önce

8- GÖRSEL DÜNYA ANSİKLOPEDİSİ, 1983, Cilt 9, Nijerya maddesi, İstanbul, s. 2172.

9- BÜYÜK LAROUSSE SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDİSİ, 1986, Nijerya maddesi, Cilt 17, s. 8751.

10- TEMEL BRİTANNİCA ANSİKLOPEDİSİ, Ocak 1993, Sierra Leone maddesi, Cilt 15, s. 196.

11- YVER, G., 1977, "Fas Şehri". İslâm Ansiklopedisi, 4. Cilt, s. 511-512.

12- ANA BRİTANNİCA ANSİKLOPEDİSİ, 1987, Gana maddesi, Cilt 9, s. 265.

Edolar tarafından kurulmuş olan ve Batı Afrika'nın ormanlık bölgesinde hüküm sürmüş tarihsel devletlerden biri sayılan Benin Krallığı'ndan gelmektedir¹³.

Adını bugünkü ülke topraklarında kurulmuş eski bir krallıktan almış olan bir diğer Afrika ülkesi, Burundi'dir. Burundi Krallığı'nın, doğudan gelerek orta kesimin yüksek yaylalarında birliği sağlayan Ntare Ruhatsi adlı kahraman tarafından XVII. yy sonunda kurulduğu sanılmaktadır¹⁴.

Ortagüney Afrika'da yer alan bugünkü Zimbabve devletinin İngiliz sömürgesi olduğu dönemdeki adı "Güney Rodezya" idi. Bağımsızlıktan sonra bu ad yerine benimsenen Zimbabve adı, Shona dilinde "büyük taş evler" anlamına gelir. Masvingo'nun (eskiden Fort Victoria) güneydoğusunda geniş bir alana yayılmış ve Afrika'da gelişemeyecek kadar ileri bir uygarlığa tanıklık eden bu yapılar eski Monomotapa İmparatorluğu'ndan kalmadır¹⁵.

Tunus Devleti, adını başkentinden almıştır. Müslüman müellifler, Tunus kelimesinin ilk şehrin, Kitab-ı Mukaddes'teki meşhur Tarşış ile aynı olduğunu iddia ederler. Ancak kelimenin mantıklı bir kökbilgisi henüz izah edilememiştir; fakat şehir gibi, bu isim de Kartacalılardan daha eski olmasa bile, onlara kadar gider¹⁶.

Afrika'da milletlerle ilgili adlar taşıyan ülke sayısı oldukça azdır. Bu gibi ülke adlarına örnek olarak, Kongo (her iki Kongo devleti, Kongolar), Eritre (Eritreli-ler), Uganda (Bugandalar), Somali (Somaliler), Botsvana (Tsvanalar), Svaziland (Svaziler) ve Lesotho (Sotholar) gösterilebilir.

Bugünkü Libya Devleti, adını bölgenin en eski kavmi olan Berberi Libyalılardan almıştır.

Bazı Afrika ülkelerinin adları ülkede yaşayan nüfusun ırkî özelliklerini yansıtmaktadır. Örneğin, Beledü's-Sudan Arapça'da "siyahların ülkesi" anlamına gelmektedir¹⁷. Aslında Sudan, Büyük Sahra ile Ekvatorial bölge arasında ve yaklaşık 8-16 derece kuzey enlemleri arasında kalan geniş bölgeye verilen addır. Ancak bu geniş topraklar, yüzyılın başında sömürgeciler tarafından parçalanmış ve tümü, işgal edilmiştir. Günümüzde bu topraklar üzerinde 10 ülke yer almaktadır.

Gine, Batı Afrika'da, Ekvator'la Yengeç Dönencesi arasında kalan orman ve kıyı alanına verilen addır. Berberi dilinde "siyah adam" anlamına gelen "aguinav" ya da "gnava" sözcüklerinden (akal n-iguinamen: siyah adamlar ülkesi) türeyen Gine adı önce Protekizlilerce benimsenmiş, XIV. yy'dan başlayarak da Avrupa haritalarında çeşitli biçimlerde kullanılmıştır¹⁸.

13- ANA BRİTANNİCA ANSİKLOPEDİSİ, 1987, Benin maddesi, Cilt 3, s. 603-604.

14- BÜYÜK LAROUSSE SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDİSİ, 1986, Burundi maddesi, Cilt 4, s. 2033.

15- GELİŞİM BÜYÜK COĞRAFYA ANSİKLOPEDİSİ, Zimbabve maddesi, Cilt 7, Afrika-Asya, s. 1878.

16- BRUNSCHVIG, R., 1988, 1980, "Tunus Şehri", İslâm Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, 12/2. Cilt, İstanbul, s. 60.

17- ÖZEY, R., 1997, Dünya ve Ülkeler Coğrafyası. Özeğitim Yayınları: 30, Konya, s. 99.

18- ANA BRİTANNİCA ANSİKLOPEDİSİ, 1987, Gine maddesi, Cilt 9, s. 456.

Bugün bu bölgede "Gine" adını taşıyan üç ülke vardır: Gine Cumhuriyeti, Gine-Bissau ve Ekvator Ginesi. Eski adı Portekiz Ginesi olan Gine-Bissau'nun adındaki Bissau sözcüğü, ülkenin başkentinden gelmektedir.

Etiyopya devletinin adı, "yanık tenli insanlar ülkesi" anlamına gelir¹⁹.

Afrika'da adını bulunduğu yerin konumundan alan ülkelere de rastlanmaktadır. Bu ülkeler Güney Afrika Cumhuriyeti, Orta Afrika Cumhuriyeti, Ekvator Ginesi, Mısır ve Fas'tır.

Mısır devletinin adı, "sınır" anlamına gelen "mısır" (çoğulu emsar) kelimesinden türemiştir. Kelime eski Sami dili sözcüğüdür. Aynı ad Tevrat İbranicesi'nde, Arapça'da ve Aramice'de de kullanılmıştır. Yunanlılar, Romalılar ve bugünkü Batı ülkelerinin kullandığı ad olan Egypt eski Mısır dilinden alınmış olup Kıpti dilinden gelmektedir²⁰. Mısır'ın adı, ülkenin, Kuzey Afrika ile Ortadoğu ve Akdeniz ile Kızıldeniz arasında bir köprü ülke konumunda olmasını açıkça yansıtmaktadır.

Fas'a Avrupa dillerinde, güney Fas'ın meşhur şehri Merâkeş (Marrakuş)'ten bozulmak sureti ile, "Moroc" (Fr.), Marruccos (İsp.), Morocco (İng.) veya "Marakko" (Alm.) denilmektedir.

Fas'ın Arapça adı "el-memleket el- Mağribiye", "Mağrip Ülkesi" anlamına gelir. Mağrip sözcüğünün anlamıysa "güneşin battığı yer", yani "batı"dır. Doğu Akdeniz açısından verilmiş olan bu ad, genel anlamda Kuzeybatı Afrika'daki ülkeler için kullanılır. Dar anlamındaysa, Mağrip denince, Kuzey Afrika'da Atlas kıyısı boyunca uzanan Fas, Cezayir ve Tunus akla gelir (bununla birlikte pek çok coğrafyacı Mağrip sözcüğünün kapsamına Libya ve Moritanya'yı da katarlar)²¹.

Afrika'da coğrafi anlamlı ülke adlarına da rastlanır. Bu tür ülke adlarına örnek olarak Cezayir, Senegal, Gambia, Çad, Nijer, Kenya, Madagaskar ve Namibya gösterilebilir.

Cezayir kelimesi, Arapça "adalar" anlamını taşır. Ülkeye bu isim başkenti olan Cezayir limanının girişinde bulunan iki adaya izafeten verilmiştir²².

Çağdaş yazarların çoğu, oldukça yakın zamanlardan beri, Senegal Nehri'nin aşağı kısmının kuzeyinde bir bölgeyi işgal eden Berberi asıllı Sanhaca veya Zenaga kabileleri mensupları ile Senegal arasında ilişki kurarlar. Onlara göre, Senegal Nehri deyimi Sanhaca Nehri anlamında olmalıdır. Öte yandan, eski seyyah ve coğrafyacıların verdikleri bilgilerden anlaşıldığına göre, nehrin aşağı vadisinde, o zaman Sanagana, Senagany, Sanaga veya Senaga adında bir zenci

19- TEMEL BRİTANNİCA ANSİKLOPEDİSİ, Ocak 1993, Etiyopya maddesi, Cilt 6, s. 218.

20- ÖZEY, R., 1997, Dünya Denklemine Ortadoğu, (Ülkeler-İnsanlar-Sorunları). Özeğitim Yayınları: 9, Konya, s. 213.

21- BERTELSMANN, BUGÜNKÜ DÜNYAMIZ ATLAS ANSİKLOPEDİSİ, 1993, Fas maddesi, Cilt 3, s. 17.

22- ÖZEY, R., 1997, A. g.e., s. 95

krallığı bulunuyordu. Senegal XVII. yy'dan beri bu nehrin adı olduğu gibi Fransızlar tarafından Afrika'nın bu kesiminde kurulan sömürge için de kullanılmıştır²³.

Nijer Devleti, adını Nijer Irmağı'ndan almıştır. Tamaşek dilinde Nijer adı, "ırmakların ırmağı" anlamına gelen "Gherngheren"dir²⁴.

Kenya'nın ismi ülkedeki en yüksek dağ olan Kenya Dağı'ndan gelmiştir. Kenya Dağı'nın adı ise Kikunya dilinde bu dağa verilen "Kirinyaga" ya da "Kere-Nyaga" (Beyazlığın Dağı) adından kaynaklanmıştır²⁵.

Namibya Devleti'nin adı, Namib Çölü'nden; Zambiya devletinin adı ise Zambezi Irmağı'ndan gelmektedir. Madagaskar Adası'nın iç kesimlerindeki platolar ve doğu şeridi kırmızı topraklarla örtülüdür. Günlük dilde Madagaskar için kullanılan "Büyük Kırmızı Ada" adı bu tür kırmızı topraklardan gelir²⁶.

2. Asya Ülkelerinin Adları

Asya ülkeleri genellikle milletlerle ilgili adlar taşımaktadır. Kıtada, coğrafi unsurlar ve kolonizasyon dönemiyle ilgili ülke adlarına da rastlanır.

Dünyanın en eski kültür bölgelerinden biri olan Ortadoğu'da günümüzde 18 bağımsız ülke vardır. Bilindiği üzere, bu bölge, Ural-Altay Grubu (Altay koluna giren Türkler), Hint-Avrupa Grubu (İranlılar) ve Sami Grubu (Araplar) milletlerin yaşama sahasıdır. Türkiye, İran ve İsrail, bölgenin milletlerle ilgili adlar taşıyan başlıca ülkeleridir. Özellikle 10 bölge ülkesinin resmî dilinin Arapça olmasına karşılık bu ülkelerin farklı adlar taşımakta olması, Arap Dünyası'nın siyasal bölünmüşlüğüne ortaya koymaktadır.

Yavuz'un belirttiğine göre, "Türk" sözünün asıl kökü "Tur"dur. "k" eki ise eski Türkçe'de çoğul ekidir. Bu bakımdan Tür-k, Tur-lar anlamındadır. Tur-an da bu sözün, Farsların Türklere verdiği ve Farsça çoğul eki (an)'ı almış şeklidir. Öyle anlaşıyor ki, Türk sözünün ana kökü (ur)'dur. "Ur" sözü ise yüksekliği, yüceliği ifade eder²⁷.

Azerbaycan kelimesi, Gaugamela yenilgisinden (MÖ 331) sonra Büyük İskender'in hizmetine giren İranlı satrap Antropates'in adından gelmektedir. Antropates, İskender'in ölümünden sonra önceleri onun adına yönettiği Küçük Medya (Media Minör) bölgesinde (Güney Azerbaycan ile İran Kürdistanı'nın batı kısımları) müstakil bir krallık kurmuş ve bu devlete "Antropates'in Ülkesi" adı verilmiştir. Daha sonraları Ermenice'de "Anrapatakan", Orta Farsça'da "Aturpatakan", Sürânice'de "Azarbaygan" şeklinde telaffuz edilen kelime Arapça'da g/c değişikliğiyle "Azerbaycan"a dönüşmüştür. İsmi Pehlevîce "âzer" (ateş) ve

23- DELAFOSSE, M., 1980, "Senegal", İslâm Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, 10. Cilt, İstanbul, s. 495.

24- ÖZEY, R., 1997, A.g.e., s. 101.

25- ANA BRİTANNİCA ANSİKLOPEDİSİ, 1987, Kenya maddesi, Cilt 13, s. 196.

26- ANA BRİTANNİCA ANSİKLOPEDİSİ, 1987, Madagaskar maddesi, Cilt 15, s. 118.

27- YAVUZ, E., 1968, Tarih Boyunca Türk Kavimleri, Kurtuluş Matbaası, Ankara, s. 107.

"bâykân" (muhafız) kelimelerinden teşkil etmiş olduğu veya "Azarbâz b. Bîvaresf" şahıs adından geldiği gibi görüşler halk etimolojisinden ibarettir²⁸.

İran adı, Persler tarafından verilmiş olup, Farsça "Aryanam"dan gelişen bir sözcüktür ve anlamı "Arielerin Ülkesi" demektir. Batılılar bölgeye "Persia" ya da "Persis" diyorlardı. Ancak "persia" ya da "persis" sözcükleri, bölgede ülke ya da millet adı olarak hiçbir zaman kullanılmamıştır. "Pers" ya da "Fars", genelde Körfezin doğusundaki eyaletin adı olarak kullanılmıştır. İran adı, 1935 yılından sonra tüm dünya ülkelerine kabul ettirilmiştir²⁹.

Suriye kelimesinin kökeni bilinmemekle birlikte, "Asuriye" kelimesinden geldiği sanılmaktadır. Ülkenin en eski adı, Aramlıların adıyla "Aram"dır. Bu dönemlerde, Mezopotamya'ya "İki Nehrin Aramı", güney ve kuzey Suriye topraklarına ise "Şam Aramı" ve "Zoba (yani Halep) Aramı" gibi adlar verilmiştir. Arap ve Osmanlı kaynaklarında, bölge topraklarının adı, "Şam" olarak geçer. Ancak XIX. yy Osmanlı kaynaklarına Avrupa ülkelerinin etkisiyle, "Suriye" kelimesi girmiştir. Osmanlı yönetimindeyken 1865'te bölge topraklarının adı "Şam Vilayeti" olarak geçer. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa'nın mandası olan bölge toprakları, "Suriye" adıyla anılmaya başlanmıştır³⁰.

Kutsal Topraklar olarak da bilinen Filistin, Akdeniz'in doğu kıyısında, kuzeyde Aşağı Litani Irmağı'ndan güneyde Gazze Vadisi'ne, doğuda da Adabistan Çölü'ne kadar uzanan bölgeye verilen addır. Bugünkü İsrail'i, Ürdün'ü ve Mısır topraklarının bir bölümünü içine alır. Filistin adı, MÖ XII. yy'da bölgenin güneyindeki kıyı kesimlerine yerleşen Filistilerden gelir. İbranice'de "Filistiler Ülkesi" anlamına gelen "Peleşt" adı İlkçağ'da Yunanca'ya Palaistina biçiminde geçmiş, Romalılar MÖ II. yy'da Syria (Suriye) eyaletinin en güneydeki kesimini, Yahu'da'yı da içine almak üzere "Syria Palestina" olarak adlandırmıştır. Halife Hz. Ömer Suriye'yi dört yönetim bölgesine ayırarak Esdrailon Ovası'nın (Emek Yizreel) güneyinde kalan kesime "Filistin" adını vermiştir³¹. Filistin, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İngiliz mandasına giren Şeria Irmağı'nın batısındaki bölgenin resmî adı olarak kullanılmıştır. 1948'de, tarihsel Filistin topraklarının bir kısmı üzerinde İsrail Devleti kuruldu. 1994'te ise Eriha ve Gazze bölgelerinde Filistin Özerk İdaresi oluşturuldu.

Plinius tarafından "Catarei" olarak zikredilen kavmin Katar'ın ilk sakinleri olduğu kabul edilmektedir. Bugünkü Katar Devleti'nin adı da bu kavimden gelmiştir³².

Tarihsel açıdan geniş bir bölge için kullanılan Yemen adı farklı şekillerde açıklanır. Bazılarına göre, Kâbe'nin veya Güneş'in doğusunda yer aldığı; bazı-

28- BUNİYATOV, Z.M., 1991, "Azerbaycan". Diyanet İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, s. 318.

29- ÖZEY, R., 1997, Dünya Denklemine Ortadoğu, (Ülkeler-İnsanlar-Sorunları). Özeğitim Yayınları: 9, Konya, s. 259.

30- ÖZEY, R., 1997, A.g.e., s. 153.

31- ANA BRİTANNİCA ANSİKLOPEDİSİ, 1997, Filistin maddesi. Cilt 8, s. 580.

32- DARKOT, B., 1967, "Katar". İslâm Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, 5/2. Cilt, İstanbul, s. 421.

larına göre ise diğer Araplardan ayrıldıktan sonra sağa döndükleri için Yemen'e bu ad verilmiştir.

Suudi Arabistan, dünyada bir ailenin adını taşıyan tek ülke olma özelliğini taşır.

Arap dilbilimcileri, "umman" kelimesini, "devamlı olarak bir yerde bulunmak" anlamına gelen "amana"dan türemiş olduğunu ileri sürerler. Fakat bazılarına göre ise bu ad, Umman (veya Uman) şehrini kurduğu rivayet edilen Uman b. İbrahim Halil'den gelmektedir³³.

Kıbrıs Adası, adını Lâtince "cyprium"dan (bakır) almıştır. Çünkü, adanın güneyindeki dağlık kesimde bulunan zengin bakır yatakları çok eski devirlerden beri işletilmiş ve ada bakır ticaretiyle ün kazanmıştı. Ancak bu bakır yatakları günümüzde önemli ölçüde tükenmiş durumdadır.

Kuveyt Devleti, adını başkent "Kuveyt"ten almıştır³⁴. XVIII. yy'da Arabistan Yarımadası'nın iç kesiminden göç eden Bedevilerce kurulan ve etrafı surlarla çevrilen bu kale yerleşmesinin adına, Arapça kale anlamına gelen "Kut" denilmiştir ve sonra bu ad "Kuveyt"e dönüşmüştür³⁵.

Ortadoğu'da coğrafi anlamlı ülke adlarına da rastlanmaktadır. Bu tür ülke adlarına örnek olarak, Lübnan, Ürdün, Bahreyn, Irak, Ermenistan ve Gürcistan gösterilebilir.

Kış aylarında Lübnan Dağları'na yağın kar yaz başına değin yerde kalır. Karla kaplı doruklar için kullanılan ve "beyaz" anlamına gelen "laban" sözcüğü bugünkü Lübnan Devleti'ne adını vermiştir³⁶.

Günümüzde Ürdün Haşimi Krallığı, Ürdün (veya Şeria) Irmağı'nın batısına düşen ve eskiden Maverai Ürdün (Transürdün) olarak adlandırılan bölge ile, bu ırmağın batısında yer alan ve 1967'de İsrail işgali altına giren Batı Şeria bölgelerini kapsar. Maverai, eskiden coğrafyacıların, belli bir coğrafi nesnenin adında ya da ötesinde kalan bir bölge ya da ülkeyi betimlemek için kullandıkları bir sözcüktür. Buradan hareketle, Ürdün Devleti'nin adını, Ürdün Irmağı'ndan aldığını ve Maverai Ürdün adının, "Transürdün" anlamına geldiğini söyleyebiliriz.

Ortaçağ Arap coğrafyacılarının bir kısmı, Irak'ın Fırat ile Dicle arasında yer alan alçak, tarıma elverişli ve ormanı bol bir araziye sahip olması nedeniyle Arapça "kıyı" veya "aşağı memleket" anlamına gelen bu ismi taşıdığını söylerken diğer kısmı, ismin aynı anlamdaki Farsça İrâh / irâf / İrâk kelimesinden Arapçalaştırıldığını ileri sürmüştür³⁷. Darkot ise ikinci iddiayı muhtemel görürken

33- GROHMANN, A., 1986, "Umân", İslâm Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, 13. Cilt, İstanbul, s. 30.

34- BÜYÜK LAROUSSE SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDİSİ, 1986, Kıbrıs maddesi, Cilt 13, s. 6679.

35- ÖZEY, R., 1997, A.g.e., s. 187.

36- AXİS 2000, BÜYÜK ANSİKLOPEDİ, Lübnan maddesi, Cilt 8, s. 136.

37- KÜÇÜKAŞÇI, M.S., 1999, "Irak", Türkiye Diyanet Vakfı, İslâm Ansiklopedisi, Cilt 19, İstanbul, s. 85.

Aşağı Irak'ın en eski yerleşim merkezlerinden birinin Erek (Sümerce Erekh / Uruk) adını taşıdığına dikkati çekmektedir³⁸.

Bahreyn Devleti'nin adı Arapça'da el-Bahreyn "iki deniz" anlamına gelir³⁹.

Gürcü (Gürciya) ve Ermeni (Armenya) adları da bir milleti değil, "yukarı (yüksek) ülke", "dağlık yer" demek olup, coğrafi anlamlı adlardır. Gürcü diye andığımız ve Gürcistan'da yaşayan toplumun millet adı "Khalid" (Khalidi) yahut "Kartli"dir ve kendilerini de böyle takdim ederler. Gürcistan'da, Kartli olmayıp, Gürcü diye adlandırılan küçük bir topluluk vardır ki, bunlar muhtemelen, Miladın ilk asırlarından itibaren, Kafkasları aşıp gelen ve Hıristiyanlığı da kabullenmiş olan Kıpçak Türklerinin bakiyeleridir. Dede Korkut Kitabı'nda, (Müslüman) Oğuzların, kuzeydeki "kafir dinli Kıpçak Meliki" dedikleri düşmanları olarak geçen Hıristiyan Kıpçaklar, bunların atalarıdır. X. yy'dan itibaren zamanla Müslümanlığa girmiş olan, büyük çoğunluğu Türkiye'de yaşayan ve Gürcü adıyla tanınan topluluklar bu Kıpçak Türkleridir⁴⁰.

Aynı şekilde, Ermeni adı da toprak, yurt, ülke anlamına kullanılmış bir sözdür. Ermeni diye adlandırılan milletin asıl adı "Hay" olup, bunlar ülkeleri için dahi Ermenistan veya Armenia adını kullanmayıp, "Hayestan" derler. Armenia (Ermenistan) adını yabancılara karşı ve diplomatik konuşma yazışmalarda kullanırlar. Ermenistan'da sadece "Hay"lar olmayıp "Ermeni" adıyla anılan küçük bir topluluk da vardır ki, Haylar tarafından küçük görülüp dışlanırlar. Bunların da, zamanında (MS IV. ve V. yy'lar) Greogoryen Hıristiyanlığı kabul edip, sonradan Müslümanlığa girmiş olan, Kıpçak-Oğuz Türkleri'nin, Hıristiyan kalmış bakiyeleri olduğu anlaşılıyor. Anılan bu Ermeni topluluğu ilk dil olarak Türkçe (Azerice) konuşurlar, Türkçe aşık edebiyatları olup, soyadları genellikle Türkçedir⁴¹.

Kazaklar tahminen XV. yy'da Orta Asya'nın geniş bozkırlarında konar-göçer olarak yaşayan Sibir ve Moğol kavimlerinin kaynaşması sonucunda ortaya çıkmış bir Türk kavmidir. Kazak sözcüğü; "hür, serbest, bekâr, mert, cesur ve yiğit anlamlarına gelir⁴².

Tarihte "Türkmen" teriminin ilk defa X. yy'ın sonlarında Makdisi tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Sultan Sencer zamanında, 1120 yılında Türkmenistan'ı gezen Şeref el-Zamân el-Mervezî, "Tabaîi el-Hayavân" adlı eserinde, "Türkmen" kelimesini "İslâm ile şereflenen Türk" anlamında kullanmıştır⁴³. Bazı kaynaklarda, XI. yy'dan itibaren batıya doğru göç eden Oğuzlardan Müslüman olanlarına "Türkmen" denildiği belirtilmektedir. Daha sonra, Türmen ve Oğuz

38- DARKOT, B., 1967, "Irak", İslâm Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, 5/2. Cilt, İstanbul, s. 667.

39- ANA BRİTANNİCA ANSİKLOPEDİSİ, 1987, Bahreyn maddesi, Cilt 3, s. 191.

40- ÇETİNKAYA, N., 1996, İğdir Tarihi (Tarih, Yer Adları ve Bazı Oymaklar Üzerine). Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, s. 12.

41- ÇETİNKAYA, N., 1996, A.g.e., s. 12.

42- ÖZEY, R., 1997, Dünya Platformunda Türk Dünyası. Özeğitim Yayınları: 11, Konya, s. 151.

43- ÖZEY, R., 1997, A.g.e., s. 168-169.

kelimeleri aynı anlamda kullanılmaya başlanmıştır. Oğuzların Kınık boyu Selçuklu, Kayı boyu Osmanlı İmparatorluğu'nu kurmuşlardır. Ayrıca Türkmen kelimesinin, Farsça "Türkmanend" (Türk'e benzeyen) kelimesinden geldiği de söylenmektedir⁴⁴.

Altın Orda Devleti'nin kuruluşu sırasında Urallardan daha doğudaki İrtiş Irmağı'nın kaynağına doğru uzanan geniş bölge, Cengiz Han'ın torunu Seyban'a (Şibekan) verilmişti. Bu sırada adı geçen bölgede Mengü Timur'un torunu Tuğrulca'nın oğlu Özbek Han (1282-1342) Kıpçakların hükümdarıydı. Özbek Han halkı İslâmiyet'i kabul edince, Müslüman Kıpçaklara Özbek denmeye başlanmıştır. Öte yandan, Özbek adının Oğuz - Beg birleşik teriminin zamanla kısaltılarak, Özbek'e dönüştüğü kanaatinde olanlar da vardır⁴⁵.

Tarihi kaynaklara göre, "kırgız" kelimesi, "Kırk Oğuz" kelimesinin "kırkız"a dönüştürülmüş halidir. Diğer bir görüşe göre, kırgız; "öldürülemez, boyun eğdirilemez erkek" anlamına gelir. Ancak her ne olursa olsun bu kelime, öz Türkçe'dir⁴⁶.

"Tacik" önceleri Arap, sonraları ise İranlı anlamında kullanılan bir kavim adıdır. Bu ad, Tazik, Tajik veya Kaşgarlı Mahmud'da olduğu gibi Tejik biçimlerini almıştır. Aslında kelime İranlıların soyundan gelen Tayy kabilesinin adından türemiştir⁴⁷.

Güney Asya, Güneydoğu Asya ve Doğu Asya'da yer alan ülkelerden bazılarının adları değiştirilmiştir. Bu ülkeleri ise Pakistan (eskiden Batı Pakistan), Bangladeş (Doğu Pakistan), Sri Lanka (Seylan), Myanmar Birliği (önce Burma, sonra Birmanya), Tayland (Siyam), Kampuçya (Khmer) ve Malezya (Malaysia) oluşturmaktadır.

Asya'nın söz konusu bölgelerindeki ülkelere, Afganistan, Hindistan, Nepal, Tayland, Laos, Vietnam, Çin, Moğolistan, Kore (her iki Kore devleti) ve Japonya, milletlerle ilgili adlar taşımaktadır.

Afgan adının kökeni, MS III. yy'da Sasanilerce kullanılan "Abgan" sözcüğüne değin uzanır⁴⁸. Ancak bugünkü Afganistan toprakları Eskiçağ'da "Aria", İslâm Ortaçağı'nda "Horasan" diye adlandırılırken, Afganistan adı nispeten yeni tarihte, XVIII. yy'da kullanılmaya başlanmıştır⁴⁹.

Hindistan'daki Müslüman birliğini kurmak isteyenler Pencap, Afganistan ve Keşmir'in baş harflerini bir araya getirerek "Pakistan" adını ortaya atmışlardır. "Pak" temiz anlamına geldiği için bu ad da, "temiz insanların ülkesi" anlamına

44- ÖZEY, R., 1997, A.g.e., s. 168-169.

45- ÖZEY, R., 1997, A.g.e., s. 186.

46- ÖZEY, R., 1997, A.g.e., s. 205.

47- ÖZEY, R., 1997, A.g.e., s. 216.

48- ANA BRİTANNİCA ANSİKLOPEDİSİ, 1987, Afganistan maddesi, Cilt 1, s. 121.

49- BERTELSMANN, BUGÜNKÜ DÜNYAMIZ ATLAS ANSİKLOPEDİSİ, 1993, Afganistan maddesi, Cilt 3, s. 75.

geliyordu. Bugünkü Pakistan Devleti'nin adı da, bu "Pak" sözcüğünden türemiştir.

Etimoloji araştırmalarının sonuçlarına göre Bhutan Devleti'nin adı, Sanskritçe "Tibet'in ucu" anlamına gelir. Bhutlular ülkelerine "Druk Yul", yani "Ejderhalar Ülkesi" derler⁵⁰.

Bir ada ülkesi olan Sri Lanka'nın eski adı "Seylan"dır. Ada, bu adını MÖ V. yy'da Hindistan'dan buraya gelen bir Ari halkı olan Seylanlılardan (veya Sihaliler) almıştır. Adanın adı, Arap kaynaklarında "Serendip", Yunan kaynaklarında ise "Taprobane" olarak geçer⁵¹. 1768 yılından itibaren bir İngiliz sömürgesi olan Seylan, 1948'de bağımsızlığına kavuştu. Seylan'ın en büyük iki etnik topluluğu olan Sihaliler ve Tamliler arasındaki anlaşmazlıklar ülkenin bütünlüğünü tehdit ettiğinden, 1972'de ülkenin adı Sri Lanka olarak değiştirildi. Bu sonuncu ad, adanın Sanskritçe adıdır.

Güneydoğu Asya'da Avrupalıların boyunduruğuna düşmemiş, özgürlüğünü kaybetmemiş tek ülke Tayland'dır (eski adı Siyam). Kendileri ülkelerine "Özgür-lük Ülkesi" anlamına gelen "Muang Tai" derler.

Bazı Güneydoğu Asya ülkelerinin adları sömürge döneminin izlerini taşımaktadır.

Endonezya bağımsızlıktan önce Hollanda'nın sömürgesiydi ve Hollanda Doğu Hint Adaları olarak biliniyordu. 1950'de tam olarak bağımsızlığını kazanan ülke Endonezya (İndonezya olarak da bilinir) adını aldı. Günümüzde ülkenin "Hint Adaları" anlamına gelen Endonezya adı, sömürge dönemindeki adı olan Doğu Hint Adaları'ndan kaynaklanmıştır.

Dünyanın çevresindeki ilk yolculuğunu gerçekleştiren kâşif Ferdinand Macellan'ın 1521'de Cebu Adası'na ayak basmasıyla Avrupalılar Filipinler'i keşfettiler. Macellan öldürüldükten sonra birçok kâşif grubu gönderen İspanya, adaları egemenliği altına aldı ve 1571'de onlara İspanya Kralı II. Filipe'nin onuruna izafeten "Filipinler" adını verdi. Bugünkü Filipinler adı o kralın adından gelmektedir⁵².

Brunei Sultanlığı'nın resmî adı "Negara Brunei Dârüsselâm"dır. Malayca bir kelime olan Brunei (Bruney), Borneo sözcüğünün bozulmuş biçimi olup, "barış ve selamet yeri" anlamına gelir⁵³.

Malay geleneklerine göre, Singapur Kenti'ni Şrivicaya İmparatorluğu'ndan adayı ziyarete gelen bir prens kurmuş ve buraya "Aslanlar Kenti" anlamına gelen "Singapur" adını vermiştir⁵⁴.

50- BERTELSMANN, BUGÜNKÜ DÜNYAMIZ ATLAS ANSİKLOPEDİSİ, 1993, Bhutan maddesi, Cilt 4, s. 12.

51- BÜYÜK LAROUSSE SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDİSİ, Sri Lanka maddesi, Cilt 21, s. 10768.

52- TEMEL BRİTANNİCA ANSİKLOPEDİSİ, Ocak 1993, Filipinler maddesi, Cilt 6, s. 298.

53- BEG, M.A.C., 1992, "Brunei", Diyanet İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, s. 337.

54- ANA BRİTANNİCA ANSİKLOPEDİSİ, Singapur maddesi, Cilt 19, s. 411.

Portekizli gezginler Tayvan'a "güzel ada" anlamına gelen "Ilha Formosa" adını vermişlerdi. Ada, bugün pek kullanılmamakla birlikte "Formoza" adıyla da bilinir⁵⁵.

Geçmişte Kore Yarımadası "Coson" adında tek bir ülkeydi. Korece coson, "Sakin Sabah Ülkesi" anlamına gelir. Efsaneye göre, Dedong Irmağı havzasında, yani yarımadanın kuzeybatısında bulunan eski Coson ülkesi, kadına dönüşmüş dişi bir ayıyla Huan-Ung adlı birinin oğlu Tangun tarafından kurulmuştur⁵⁶. Batı dillerindeki adı, eski hanedanlardan Korya'ya dayanır ve sözcük olarak "yüksek ve güzel" anlamına gelir⁵⁷.

3. Avrupa Ülkelerinin Adları

Avrupa ülkelerinin çoğu milletlerle ilgili adlar taşımaktadır. Öte yandan, adını milletlerden alan ülkelerden bazılarının kuruluş tarihleri oldukça eski tarihlere dayanmaktadır. Bu ülkelerin başlıcalarını ise Danimarka (800), İsveç (836'dan önce), Fransa Ağustos 843), Rusya (900), İngiltere (14 Ekim 1066), Portekiz (1140) ve İspanya (1492) oluşturmaktadır.

Efsaneye göre, Hıristiyanların Roma İmparatoru Diocletianus Aziz Mario'nun IV. yy'da dağlara yerleşerek, çevresine kendisine inananların toplamasıyla kurulan San Marino kenti, bir süre sonra Normand akınlarına karşı tahkim edilmiş ve IX. yy'dan başlayarak belirli bir özerklik kazanmış, Urbino kontunun koruması altına verilmiştir. Bağımsızlığı 1631'de Papa Urbanus VIII, 1797'de Napolyon, 1815'te Viyana Kongresi tarafından onaylanmıştır⁵⁸.

Çok eski tarihlerde kurulan Monako, MÖ 600 yıllarında, stratejik konumundan ötürü Fenikeliler tarafından üs olarak kullanılmıştır. Monako adının, Fenike tanrısı Melkart'ın adından kaynaklandığı sanılmaktadır⁵⁹.

Vatikan Devleti'nin adı, Tiber Irmağı'nın sağ kıyısındaki "Vaticano" tepesinden (Hıristiyan inancına göre havari Aziz Petrus, öldürüldükten sonra bu tepeye gömülmüştür) kaynaklanır⁶⁰.

Liechtenstein Prensiği, 1719'da Liechtenstein ailesinden Vaduz kontu Karl VI'nin Schellenberg soyluluk unvanını satın almasıyla kurulmuştur⁶¹.

Büyük Lüksemburg Düküğü'nün adı, aynı adı taşıyan başkentinden gelmektedir. Bir kale şehri olarak kurulan Lüksemburg ise adını, eski bir Roma kulesi-

55- TEMEL BRİTANNİCA ANSİKLOPEDİSİ, Ocak 1993, Tayvan maddesi, Cilt 17, s. 96.

56- BÜYÜK LAROUSSE SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDİSİ, Kore maddesi, Cilt 13, s. 6981.

57- ANA BRİTANNİCA ANSİKLOPEDİSİ, Kore maddesi, Cilt 13, s. 514.

58- BERTELSMANN, BUGÜNKÜ DÜNYAMIZ ATLAS ANSİKLOPEDİSİ, 1993, San Marino maddesi, Cilt 1, s. 48.

59- BERTELSMANN, BUGÜNKÜ DÜNYAMIZ ATLAS ANSİKLOPEDİSİ, 1993, Monako maddesi, Cilt 1, s. 32.

60- BERTELSMANN, BUGÜNKÜ DÜNYAMIZ ATLAS ANSİKLOPEDİSİ, 1993, Vatikan maddesi, Cilt 1, s. 46.

61- BERTELSMANN, BUGÜNKÜ DÜNYAMIZ ATLAS ANSİKLOPEDİSİ, 1993, Liechtenstein maddesi, Cilt 1, s. 23.

nin Frankça adı olan "Lucilinburhuc"tan (küçük şato) alır⁶².

İsviçre Konfederasyonu, adını ve bayrağını, konfederasyonun ilk üç kantondan (1 Ağustos 1291'de kurulmuştur) biri olan Schwyz Kantonu'ndan almıştır⁶³. Almanca bir sözcük olan "schwyz" (schweiz), mandıracı, ineklere bakan gibi anlamlara gelir.

Coğrafi ve siyasal olarak Avusturya, X. yy'da Kutsal Roma-Germen İmparatorluğunun doğu sınır devleti olarak ortaya çıkmış ve daha sonra Türk istilalarına karşı bir kale görevi yapmıştır. Ülkenin Almanca adı olan Österreich "Doğu Devleti" anlamına gelir⁶⁴.

Belçika'nın adı, Romalılar döneminde ülkede yaşayanlara verilen "Belgae" adından kaynaklanmıştır.

Birleşik Krallık (United Kingdom) dört siyasal üniteden oluşur: İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda. Bazen ülkenin adı İngiltere olarak kullanılır. Ancak İngiltere, Birleşik Krallık'ı oluşturan dört siyasi üniteden biri olduğundan, siyasi anlamda ülkenin adını tam olarak karşılamaz. Keza, Büyük Britanya adının kullanılması da doğru değildir. Çünkü, Birleşik Krallık, yalnızca Büyük Britanya Adası'nı değil, Kuzey İrlanda'yı da kapsar. Öte yandan, İrlanda'nın ayrılması ve 1949'da İngiliz Uluslar Topluluğu'ndan çekilmesi, Britanya Adaları teriminin kullanılmasını siyasal açıdan olanaksız kılmıştır.

Bosna-Hersek Devleti, Bosna ve Hersek bölümlerinden oluşur. İllirya (Illyria) kökenli "Bosna" ismi, aynı adı taşıyan ırmaktan kaynaklanmış (bu ırmağın Eski Çağ'daki adı Bosante'dir) ve ülkenin daha geniş olan kuzey kısmının adını oluşturmuştur. Ülkenin güney bölümünde yer alan Hersek ise adını XV. yy'da kendisine "herceg" (Almanca Herzog = dük) unvanını veren yerel bir derebeylikten almıştır⁶⁵.

XIII. yy'dan bu yana kullanılmakta olan Arnavutluk adı, bir İllirya boyu olan "Albanoi"lerden alınmıştır. Arnavutların ülkelerine verdikleri "Şipar" (Kartal Yuvası) adı, hem Arnavutluğun sarp, çevreden kopuk yüzey şekillerini, hem de bağımsızlığına düşkün halkını simgeler⁶⁶.

Yunanistan'ın resmî adı Helen Cumhuriyeti'dir. Türkçe adı "İyonya"nın bozulmuş biçiminden gelen Yunanistan için Batı dillerinde kullanılan "Greece" adının kökeni ise bir Boiotia kabilesine verilen, ama daha sonra bütün Helenleri kapsayacak bir anlam kazanan Lâtince "Graeci"ye dayanır⁶⁷.

62- BÜYÜK LAROUSSE SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDIŞİ, Lüksemburg maddesi, Cilt 15, s. 7592.

63- BÜYÜK LAROUSSE SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDIŞİ, İsviçre maddesi, s. 10278.

64- GROLIER INTERNATIONALE AMERICANA ENCYCLOPEDIA, 1993, Avusturya maddesi, s. 347.

65- AXIS 200 BÜYÜK ANSİKLOPEDI, Bosna-Hersek maddesi, Cilt 2, s. 382.

66- GROLIER INTERNATIONALE AMERICANA ENCYCLOPEDIA, 1993, Arnavutluk maddesi, Cilt 2, s. 166-167.

67- ANA BRITANNICA ANSİKLOPEDIŞİ, 1987, Yunanistan maddesi, Cilt 22, s. 514.

Yugoslavya Federal Devleti'nin adı, "Güney Slavları" anlamına gelen "Yugoslavya"dan gelmektedir.

Romanya öteden beri kendilerine "Roman", yani "Romalı" diyen bir kavmin yaşama sahası olup, ülkenin adı bu kavimden gelmektedir. Romalıların kökeni ise Roma İmparatorluğu'nun hâkimiyeti sırasında bu bölgeye gelen Romalı göçmenlere dayanır. Zamanla bu zümrenin yerli halk Dağlar, Slâvlar ve Ural-Altay asıllı kavimlerle karışması sonucunda Romen milletinin oluşumu tamamlandı⁶⁸.

Moldova Cumhuriyeti, Besarabya tarihsel bölgesinin büyük bölümünü kaplar. Moldavya (Boğdan) Prenslığı'nin Romence adından kaynaklanır.

Beyaz Rusya devletinin adı olan Beyaz Rusya teriminin, bölgenin Moğol egemenliğine girmemiş olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir⁶⁹.

Ukrayna'nın "sınır ülkesi" anlamına gelen adı, XIII. yy'daki Moğol istilası döneminden kalmaz. O tarihten önceki Ukrayna, bir sınır bölgesi değil, ilk doğu Slav devletinin kurulduğu yerd⁷⁰.

Avrupa'da coğrafi anlamlı ülke adlarına da rastlanmaktadır. Bu gibi ülke adlarına örnek olarak, Polonya, Hollanda ve İzlanda gösterilebilir.

En güney uçta yer alan Karpat istemine bağlı dağlar dışında Polonya'nın tamamına yakını düzlüklerden oluşur. Bu yüzden Polonya adı da bu dilde düzlük, ova anlamına gelen "pole" kelimesinden gelmektedir⁷¹. Polonya, tarihimizde "Lehistan" adıyla anılır. Çünkü, ülke nüfusunun tamamına yakını Lehlerden oluşmaktadır.

Hollanda güneydoğu uçta Limburg kesiminde 320 metreyi bulan yükselti haricinde tamamen düz bir ova görünümünde olup topraklarının % 40'ı denizden kazanılmıştır. Bu yüzden birçok Batı dillerinde ve bizzat Hollandalıların kendileri tarafından bu ülkeye verilen "Nedderland" adı "alçak memleketler" anlamına gelir⁷².

Kuzey Buz Denizi'nde, Kuzey Kutup Dairesi'nin güneyinde yer alan İzlanda Cumhuriyeti'nin adı, "buz ülkesi" anlamına gelir.

B. Yeni Dünya Kıtalarındaki Ülkelerin Adları

1. Amerika Ülkelerinin Adları

Günümüzde Amerika Kıtası'nda, 35'i bağımsız ülke, 16'sı da bağımlı ülke olmak üzere toplam 51 ülke vardır. Bu ülkelerden bazılarının adları Amerika yerlilerinin yaşadıkları topraklara vermiş oldukları adlardan kaynaklanırken, bir kıs-

68- GÖZENÇ, S., 1998, Avrupa Ülkeleri Coğrafyası, Çantay Kitabevi, İstanbul, s. 176.

69- BÜYÜK LAROUSSE SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDİSİ, Beyaz Rusya maddesi, Cilt 13, s. 1586.

70- BERTELSMANN, BUGÜNKÜ DÜNYAMIZ ATLAS ANSİKLOPEDİSİ, Ukrayna maddesi, 1993, Cilt 2, s. 28.

71- GÖZENÇ, S., 1998, A.g.e., s. 337.

72- GÖZENÇ, S., 1998, A.g.e., s. 293.

mı da keşif ve kolonizasyon döneminden kalma adlar taşımaktadır.

Bugünkü Meksika ve Surinam devletlerinin adları, bu toprakların ilk sakinleri olan Yerli toplumların adlarından kaynaklanmıştır.

Aztekler, Kristof Kolomb'un 1492'de Amerika Kitası'nın keşfetmesinden önce, eski Amerika halklarının en önemlilerindendi. Kendilerini "Meksika", ya da "Tenoçka" olarak adlandıran bu insanlar, bugün Mexico kentinin bulunduğu vadede yaşıyorlardı. 1325'te Aztekler, günümüzde kurumuş olan Texcoco Gölü kıyısındaki bataklık bir adada bir başkent kurmaya başladılar. Başkentini adı, kendi ataları olan Tenoçka'dan kaynaklanan Tenoçtitlán oldu⁷³. Bugün yerinde Mexico kenti vardır. Bu açıklamalardan anlaşılıyor ki, bugünkü Meksika Devleti'nin ve başkentinin adı, Aztekler'den gelmektedir.

Bugün Surinam'ın bulunduğu topraklarda başlangıçta Surinenler yaşıyordu. Bu halk günümüzdeki Surinam Devleti'ne adını vermiştir⁷⁴.

Amerika Yerlilerinin verdiği adları taşıyan diğer kıta ülkelerinin adları ise çoğunlukla coğrafi anlamlıdır. Bu tür adlar arasında da sularla ilgili olanların ağır bastığı görülmektedir.

Eskiden bir İngiliz sömürgesi olan İngiliz Hondurası 1981'de Belize adıyla bağımsız bir ülke olmuştur. Belize adı büyük bir olasılıkla, X. yy'a değin Maya İmparatorluğu'nun yoğun bir yerleşim bölgesi ve ticaret yolu olan Belize Irmağı için kullanılmış eski bir Maya sözcüğünden kaynaklanmıştır⁷⁵. Nikaragua Devleti'nin adı Nikaragua Gölü'nden gelmektedir. Nikaragua gölü ise bu adı, kıyılarındaki yaşamış olan yerlilerin reisi "Nicarao"dan almıştır⁷⁶. Bir zamanlar Jamaika'da yaşayan Aravak Yerlileri buraya "Pınarlar Ülkesi" anlamına gelen "Xaymaca" adını vermişlerdi. Gerçekten de adadaki 100'den fazla akarsu dağlardaki pınarlardan beslenir⁷⁷. Güney Amerika'nın kuzeydoğusundaki Guyana bölgesinin bir kısım toprakları üzerinde kurulmuş olan Guyana Devleti'nin adı, Avrupalılar gelmeden önce bölgede oturan Amerika Yerlilerinin kendi toprakları için kullandıkları "guiana" (sular ülkesi) sözcüğünden gelir⁷⁸. Paraguay Cumhuriyeti, adını Guarani Yerli dilinde "büyük ırmaklı yer" anlamına gelen bir sözcükten alır⁷⁹. Güney Amerika'nın güneydoğusunda yer alan Uruguay'ın resmî adı, Uruguay Doğu Cumhuriyeti'dir. Resmî adındaki "doğu" nitelendirmesi Uruguay Irmağı'nın doğusuna düşmesinden kaynaklanır. Ülke, adını bu ırmaktan almıştır. Guarani Yerlilerinin dilinde Uruguay, "kuşların ve kabuklu deniz hayvanlarının bol bulunduğu su" demektir⁸⁰.

73- TEMEL BRİTANNICA ANSİKLOPEDIŞİ, Meksika maddesi, Cilt 2, s. 245-246.

74- ANA BRİTANNICA ANSİKLOPEDIŞİ, 1987, Surinam maddesi, Cilt 20, s. 142.

75- ANA BRİTANNICA ANSİKLOPEDIŞİ, 1987, Belize maddesi, Cilt 3, s. 562.

76- ANA BRİTANNICA ANSİKLOPEDIŞİ, 1987, Nikaragua maddesi, Cilt 16, s. 526.

77- TEMEL BRİTANNICA ANSİKLOPEDIŞİ, Jamaika maddesi, Cilt 9, s. 179.

78- ANA BRİTANNICA ANSİKLOPEDIŞİ, 1987, Guyana maddesi, Cilt 10, s. 135.

79- ANA BRİTANNICA ANSİKLOPEDIŞİ, 1987, Paraguay maddesi, Cilt 17, s. 404.

80- TEMEL BRİTANNICA ANSİKLOPEDIŞİ, Uruguay maddesi, Cilt 18, s. 216.

Guatemala adı, "ağaçlar ülkesi" anlamında Kızılderili dilinde bir sözcükten gelir⁸¹. Günümüzde Fransa'nın bir denizaşırı ili durumunda olan Martinik Adası'nın adının yerli dilinde "çiçekler adası" anlamına gelen Madiana ya da zengin bitki örtüsü, verimli ada anlamına gelen "Madinina" sözcüklerinin bozulmuş biçimi olduğu sanılmaktadır⁸².

Haiti'nin adı, Yerli dilindeki "dağlar ülkesi" anlamına gelen "Haiti"den kaynaklanmıştır⁸³.

Panama'nın adı, başkenti Panama'dan gelmektedir. Adı "bol balık" anlamına gelen kentin bulunduğu yerde, eskiden Yerlilere ait bir balıkçı köyü vardı. Eski kent (Panamá Viejo) 1519'da İspanyol Vali Pedro Arias Dávila tarafından kurulmuştur⁸⁴. Peru Devleti'nin adı, Keçuva Yerli dilinde "bolluk ülkesi" anlamına gelen Peru'dan kaynaklanmıştır⁸⁵.

982'de Grönland'ın güney kıyılarına ulaşan ve burada üç yıl kaldıktan sonra ülkesi İzlanda'ya geri dönen Viking kökenli Kızıl Erik, amacı bu yeni topraklarda bir yerleşim merkezi kurmak olduğundan, insanları özendirmek için buraya "Greenland" (Yeşil Ülke) adını vermiş ve adanın bugünkü adı da bu sözcükten kaynaklanmıştır⁸⁶.

Kristof Kolomb'un Amerika'yı keşfetmesinden (1492) sonraki 50 yıl içinde, Kristof Kolomb ve daha birçok kâşif grubu, Amerika'nın çeşitli yerlerini keşfederek buralara çeşitli adlar vermişlerdir. Günümüzde Büyük Keşifler Dönemi'nde verilmiş adları taşıyan Amerika ülkeleri arasında Bahamalar, Porto Riko, Dominika, Dominik Cumhuriyeti (eski adı Santo Domingo) St. Lucia, St. Vincent-Grenadinler, St. Christopher-Nevis Federasyonu, Guadeloupe, Virgin Adaları, Trinidad-Tobago, Bermuda, El Salvador, Honduras, Kosta Rika, Kolombiya, Venezuela, Brezilya, Arjantin ve Bolivya sayılabilir.

Kolomb'un ziyaret etmiş olduğu topraklara genellikle dini içerikli adlar kullanıldığı dikkati çekmektedir. Bu da onun herkesçe bilinen dinsel yönünü açıkça ortaya koymaktadır⁸⁷.

Bahamalar, Batı Hint Adaları'nın kuzey-kuzeydoğu sınırını oluşturan takımadalar üzerinde kurulmuş bir devlettir. 1492'de Yenidünya'ya varan Kristof Kolomb'un ilk olarak Bahamalar'da, Yerlilerce Guanahani olarak adlandırılan adaya ayak bastığı sanılmaktadır. Kolomb'un San Salvador adını verdiği bu adanın tam olarak hangi Bahama adası olduğu tartışma konusu olmakla birlikte, bugünkü Watling Adası olduğu sanılmaktadır. Bahamalar'ın adı, İspanyolca "siğ deniz" anlamına gelen "bajamar" sözcüğünden gelmektedir⁸⁸. Gerçekten, bu

81- TEMEL BRITANNICA ANSİKLOPEDİSİ, Guatemala maddesi, Cilt 7, s. 237.

82- ANA BRITANNICA ANSİKLOPEDİSİ, 1987, Martinik maddesi, Cilt 15, s. 390.

83- TEMEL BRITANNICA ANSİKLOPEDİSİ, Haiti maddesi, Cilt 7, s. 325.

84- ANA BRITANNICA ANSİKLOPEDİSİ, 1987, Panama maddesi, Cilt 17, s. 361.

85- AXIS 2000, BÜYÜK ANSİKLOPEDİ, Peru maddesi, Cilt 9, s. 390.

86- TEMEL BRITANNICA ANSİKLOPEDİSİ, Grönland maddesi, Cilt 7, s. 236.

87- BOORSTİN, D.J., 1994, Keşifler ve Buluşlar (Türkçesi: Fatoş Diiber). İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, s. 233.

adaların tümü mercan kökenli olup çevresindeki deniz oldukça sığdır.

Virgin Adaları'nı Kristof Kolomb bulmuş ve Hıristiyan efsanesindeki on bir bakireden oluşan sıra gibi birbirini izledikleri için bu adı vermiştir⁸⁹.

Kolomb pazar gününe rastlayan 3 Kasım 1493'te gördüğü adaya, Lâtince'de Pazar günü anlamına gelen "dies dominica"dan dolayı "Dominica" (Dominika) adını vermiştir⁹⁰.

Porto Riko, 1493'te Kristof Kolomb tarafından keşfedilmiştir. Adanın adı, 1508'de Juan Ponce de Leon tarafından San Juan limanının bulunduğu koya verilen "zengin liman" anlamındaki "Porto Riko"dan kaynaklanmıştır⁹¹.

Kristof Kolomb 1493'te keşfettiği Guadeloupe Adaları'na, İspanya'da bir manastırdan esinlenerek, "Guadeloupe" adını vermiştir⁹². Bugün bu adalar, Fransa'nın bir denizaşırı ili durumundadır.

Kristof Kolomb, 1498'deki üçüncü yolculuğunda gördüğü ilk adaya İspanyolca'da "Üçleme" anlamına gelen la Trinidad adını verdi⁹³. Günümüzde Trinidad Adası, yakınındaki küçük Tobago Adası ile birlikte, Trinidad-Tobago Devleti'ni oluşturmaktadır.

Kolomb 1498'de, Yenidünya'ya üçüncü yolculuğu sırasında, bugün Venezuela olarak bilinen kıyıcı keşfetti. Bundan bir yıl sonra da Alonso de Ojeda, J. de la Cosa ve A. Vespucci, Orinoco Irmağı'nın Atlas Okyanusu'na döküldüğü bölgeye geldiler. Bataklık alanda kazıklar üzerine kurulmuş olan Yerli köyleri Venedik'i anımsatıyordu. Bu nedenle bölgeye "Küçük Venedik" anlamında Venezuela adı verildi⁹⁴.

Yerli halkı Karayiblilerin "Liamuiga" (verimli toprak) adını verdikleri St. Kitts Adası, 1493'te Kristof Kolomb tarafından bulunarak, aziz Christophorus'un onuruna St. Christophorus diye adlandırıldı. Birkaç yıl sonra adayı ele geçiren İngilizler döneminde kısaltılarak St. Kitts'e çevrilen ad, bağımsızlıktan sonra da değiştirilmedi. Nevis Adası'nın adıysa, İspanyolca "nive" (kar) sözcüğünden türetilmiştir.: Kolomb ve adamları 983 m yüksekliğindeki Nevis doruğunu hemen her zaman çevreleyen bulutları ve sisi, kar sanmışlardır⁹⁵.

Kristof Kolomb, zengin bir kıyı bulduğunu sanarak ülkeyi "Costa Rica" (Zengin Kıyı) diye adlandırmıştır⁹⁶.

88- ANA BRITANNICA ANSİKLOPEDİSİ, 1987, Bahamalar maddesi, Cilt 3, s. 183.

89- BÜYÜK LAROUSSE SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDİSİ, Britanya Virgin Adaları maddesi, Cilt 23, s. 12220.

90- TEMEL BRITANNICA ANSİKLOPEDİSİ, Dominika maddesi, Cilt 5, s. 293.

91- TEMEL BRITANNICA ANSİKLOPEDİSİ, Porto Riko maddesi, Cilt 14, s. 131.

92- TEMEL BRITANNICA ANSİKLOPEDİSİ, Guadeloupe maddesi, Cilt 7, s. 237.

93- TEMEL BRITANNICA ANSİKLOPEDİSİ, Trinidad-Tobago maddesi, Cilt 17, s. 289.

94- TEMEL BRITANNICA ANSİKLOPEDİSİ, Venezuela maddesi, Cilt 8, s. 318.

95- BERTELSMANN, BUGÜNKÜ DÜNYAMIZ ATLAS ANSİKLOPEDİSİ, 1993, St. Kitts-Nevis maddesi, Cilt 5, s. 30.

96- BERTELSMANN, BUGÜNKÜ DÜNYAMIZ ATLAS ANSİKLOPEDİSİ, 1993, Kosta Rika maddesi, Cilt 5, s. 54.

Günümüzdeki Honduras Devleti'nin topraklarına "deniz derinlikleri" anlamına gelen "Honduras" adını 1502'de yaptığı dördüncü ve son yolculuğunda Kolomb vermiştir⁹⁷.

Kolombiya Devleti, adını kâşif Kristof Kolomb'dan almıştır.

Saint Lucia Adası'nın Avrupalılarca Azize (St.) Lucia'nın doğum gününde bulunmuş (18 Haziran 1502) olmasından dolayı, adaya bu ad verilmiştir⁹⁸.

Bermuda Adası'nın adı, 1515'te bu adayı bulan İspanyol denizcisi Bermudez'den gelmektedir⁹⁹.

Kıstak ülkelerinden biri olan El Salvador Devleti'nin adını, 1524'te bu toprakları bulan İspanyol kâşif Pedro de Alvarado vermiştir¹⁰⁰.

Brezilya'nın keşfi, geleneksel olarak Portekizli Pedro Álvares Cabral'a mal edilir. Vasco do Gama'nın yolculuğunun ardından, Hindistan'a gitmekle görevlendirilen Cabral, 1500'de on üç gemilik bir filoyla denize açıldı. 22 Nisan'da, Yenidünya'ya ait bir kara parçası görüldü. Cabral buralara Portekiz kralı adına el koydu ve "Terra da Santa Cruz" (Kutsal Haç Toprakları) adını verdi¹⁰¹. Boyacılıkta kullanılan bir ağaç olan "kırmızı bakkam" (*Caesalpinia echinata*) arayışı, ilk zamanlar sömürgecinin tek kârli faaliyeti oldu. Bu nedenle sömürge döneminin (1500-1822) bu ilk devresi "kırmızı bakkam devresi" (1500-1532) olarak bilinir. Brezilya adı da, bu devrede ülkenin başlıca dışsattım malı olan kırmızı bakkam ağacının Portekizce adından (*pau-brasil*) gelir¹⁰².

1526'da, İspanya'nın hizmetinde çalışan Sebastian Cobat, Parana ve Paraguay ırmaklarının kaynağına doğru ilerleyip, Kızılderililerin gümüş takılarından esinlenerek, ülkenin başlıca ırmağına "Rio de la Plata" (Gümüş Irmağı), ülkeye de "Argentina" (Gümüslü) adını vermişti¹⁰³. Ülkenin bugünkü adı olan Arjantin de bu sözcükten kaynaklanmıştır.

İspanyol sömürgesi olan Bolivya 1824'te bağımsızlığına kavuştu. Ülkenin bağımsızlığını kazanmasında büyük hizmeti dokunan Simon Bolivar unutulmadı ve 1925'te ülkede cumhuriyet ilân edilince, bu yeni devlete de onun adından ötürü Bolivya dendi.

Kanada, 1867 Yasası'ndan bu yana konfederal bir devlettir. İkoruca bir ad olan Kanada, "topluluk" anlamına gelir¹⁰⁴.

97- GELİŞİM BÜYÜK COĞRAFYA ANSİKLOPEDİSİ, Honduras maddesi, Cilt 5 (Amerika), s. 1214.

98- BERTELSMANN, BUGÜNKÜ DÜNYAMIZ ATLAS ANSİKLOPEDİSİ, 1993, St. Lucia maddesi, Cilt 5, s. 36.

99- BERTELSMANN, BUGÜNKÜ DÜNYAMIZ ATLAS ANSİKLOPEDİSİ, 1993, Bermuda maddesi, Cilt 5, s. 18.

100- TEMEL BRITANNICA ANSİKLOPEDİSİ, El Salvador maddesi, Cilt 6, s. 139.

101- BÜYÜK LAROUSSE SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDİSİ, Brezilya maddesi, Cilt 4, s. 1921.

102- TEMEL BRITANNICA ANSİKLOPEDİSİ, Brezilya maddesi, Cilt 4, s. 25.

103- GROLIER INTERNATIONAL AMERICANA ENCYCLOPEDIA, 1993, Arjantin maddesi, Cilt 2, s. 144.

104- AXİS 2000, BÜYÜK ANSİKLOPEDİ, Kanada, maddesi, Cilt 7, s.91.

Ekvador cumhuriyeti, Ekvator'un hemen üzerinde, kuzeyde 2° güneyde 15° enlemler adasında kalması nedeniyle bu adı almıştır¹⁰⁵.

5. Okyanusya Ülkelerinin Adları

Okyanusya'nın en geniş toprağı, gerçek bir kıta görünümünde olan, 7.282.300 km²'lik yüzölçümüyle Avustralya'dır. Bu adanın adı, Latince "bilinmeyen güney ülkesi" anlamına gelen "terra australis incognita"dan türemiştir. Bu adın verilmesinin nedeni eski dünya haritalarında Avustralya ve Antarktika'nın karıştırılmasıdır¹⁰⁶. Batı bölgesi XVII. yy'dan bu yana "Yeni Hollanda" olarak bilinmekteyken, doğu kıyısı kâşif James Cook tarafından (1770 yılında) "Yeni Güney Galler" olarak adlandırılmıştır¹⁰⁷. İki ayrı bölgenin bir bütün olduğu anlaşıldıktan sonra "Avustralya" adı daha çok kullanılmaya başlamıştır. "Yeni Hollanda" adının artık kullanılmamasına karşın, "Yeni Güney Galler" aynı bölgedeki federal devletin adı olmuştur.

1642'de Hollandalı kâşif Abel Janszoon Tasman'ın Yeni Zelanda'nın Güney Adası'nı görmesiyle burası Avrupalılar tarafından keşfedilmiştir. Bu kâşif, buranın bir kıta olduğunu sanarak adaya kendi ülkesindeki Zeeland'ı (bu bölgenin adı "deniz ülkesi" anlamındadır) anıştırsın diye "Yeni Zelanda" (Nieuw Zeeland) adını vermiştir.

Avustralya'nın doğusunda yer alan ve Yeni Gine'den Fiji'ye kadar sıralanan adalara "Melanezya Adaları" denir. Kara adalar anlamına gelen Melanezya adı adalar halkının koyu renkli olmasından kaynaklanmıştır. Günümüzde bu adalarda dört bağımsız ülke vardır: Papua Yeni Gine, Solomon Adaları, Vanuatu (eski adı Yeni Hebrid Adaları) ve Fiji. Yeni Kaledonya ise bir Fransız sömürgesidir.

Yeni Gine Adası'na ilk olarak XVI. yy'ın başlarında Portekizliler ayak bastılar. 1545'te İspanyol İnigo Ortiz de Retes, Yerli halkı Afrika zencilerine benzettiğinden adaya Yeni Gine adını verdi¹⁰⁸. Yaklaşık 800 000 km²'lik Yeni Gine Adası'nın batı kesimi (İrian Jaya, yaklaşık 400 000 km²) Endonezya'ya bağlıdır; doğu kesimi ise 1975'ten bu yana Papua Yeni Gine Devleti'ni (yakınındaki birkaç adayla birlikte) oluşturmaktadır. Adada genel bir adlandırmayla Papualar denen çok çeşitli halk toplulukları yaşadığından, ülke bu adı almıştır.

Solomon Adaları'na ulaşan ilk Avrupalı İspanyol kâşif Alvaro de Mendana de Neira'dır (1568'de) Adaların büyük bir doğal zenginliğe sahip olduğuna inanan Neira, buraya İsrailoğullarının zenginliğiyle ünlü kralı Hz. Süleyman'ın (Solomon) adını verdi¹⁰⁹.

105- GÖZENÇ, S., 1993, Orta ve Güney Amerika Ülkeler Coğrafyası. İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No: 3744, İstanbul, s. 121.

106- GROLIER INTERNATIONAL AMERICANA ENCYCLOPEDIA, 1993, Avustralya maddesi, Cilt 2, s. 329.

107- GÖRSEL DÜNYA ANSİKLOPEDİSİ, Avustralya maddesi, Cilt 1, s. 234.

108- GELİŞİM BÜYÜK COĞRAFYA ANSİKLOPEDİSİ, Yeni Gine maddesi, Cilt 10, s. 2774.

109- ANA BRİTANNICA ANSİKLOPEDİSİ, Solomon Adaları maddesi, Cilt 19, s. 499.

1606'da Portekizli bir denizcinin görmüş olduğu Vanuatu adalarının çoğunu 1774'te Kaptan James Cook keşfetti ve onlara, Büyük Britanya Adası'nın kuzeybatısındaki Hebrid Adaları'na izafeten "Yeni Hebrid" adını verdi¹¹⁰. Daha sonra İngiltere ile Fransa'nın yönetiminde kalan adalar 1980'de bağımsızlığını kazanarak İngiliz Uluslar Topluluğu içinde "Vanuatu" adını almıştır.

Yeni Kaledonya Adası da, 4 Eylül 1774'te Kaptan James Cook tarafından bulunmuş ve adlandırılmıştır. Cook, bu dağlık bölgeleri İskoçya'nın yüksek yaylalarına benzettiği için adaya "Yeni Kaledonya" adını vermiştir. 1833'te bir Fransız sömürgesi olan ada, 1946'da "denizaşırı toprak" statüsü kazanmıştır.

Melanezya Adaları'nın en güneyinde yer alan Fiji Cumhuriyeti, adını adaların Yerli halkı olan Fijililerden almıştır. Fiji halkının 3500 yıl önce Endonezya ve Yeni Gine yoluyla bu adalara geldiği sanılmaktadır¹¹¹.

Adı "küçük adalar" anlamına gelen "Mikronezya Adaları", Japonya ile Büyük Okyanus'taki Uluslararası Gün Değiştirme Çizgisi arasında, Melanezya Adaları'nın doğusunda, onlara paralel olarak uzanan ada zincirlerini kapsar. Bu adaların Yerli halkı Mikronezyalılar olarak adlandırılır. Günümüzde Mikronezya Adaları'nda altı bağımsız devlet vardır: Palau (Belau) Cumhuriyeti, Mikronezya Federe Devleti, Marshall Adaları, Kiribati (eski adı Gilbert Adaları), Nauru ve Tuvalu (eski adı Ellice Adaları). Bunlardan Palau, Kiribati, Nauru ve Tuvalu devletlerinin adı, bu adaların yerli halklarından gelmektedir. Carolina Adaları'nın bir bölümü üzerinde kurulan devlet, bu adalarda çeşitli Mikronezya dilleri konuşulduğundan (Kosra, Martlock, Pohnpe, Truk, Yap ve Volea gibi), Mikronezya Federe Devleti adını almıştır. Carolina Adaları'nın batı ucunu oluşturan Palau (Belau) Adaları'nın ayrı bir devlet kurmasının temel nedeni buradaki halkın Malezya dili konuşmasıdır.

Marshall Adaları, adını 1788'de buraya ayak basan İngiliz Kaptan John Marshall'dan alır¹¹². Bu adalar 22 Aralık 1990'da bağımsızlığını kazanmıştır.

Yaklaşık 30 milyon km²'lik bir alana yayılmış olan ve adı çok adalar anlamına gelen "Polinezya Adaları", Yeni Zelanda ile kuzeyde Hawaii, Phoenix Adaları (Kiribati), Line Adaları (Kiribati), Tokaleu Adaları, Batı Samoa, Amerikan Samoası, Tonga, Niue Adaları, Cook Adaları, Fransız Polinezyası, Pitcairn Adası ve Paskalya Adaları'ndan oluşur. Bu adalardan yalnızca Tonga ve Batı Samoa bağımsızlığını kazanmıştır. Her iki devletin adı da adaların yerli halklarından gelmektedir.

Sonuç

Ülke adlarının kaynakları büyük bir çeşitlilik göstermektedir. Bu kaynakların başlıcalarını ise etnik unsurlar, tarihsel süreçler, efsaneler, dinî unsurlar, ekonomik kaynaklar ve coğrafi unsurlar oluşturmaktadır.

Milletlerle ilgili adlar taşıyan ülkelere, en çok, Avrupa ve Asya'da rastlanmaktadır. Afrika ve Amerika'da ise bu tür adlar taşıyan ülkelerin sayısı oldukça

110- BÜYÜK LAROUSSE SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDİSİ, Vanuatu maddesi, Cilt 23, s. 12100.

111- GÖRSEL DÜNYA ANSİKLOPEDİSİ, Fiji maddesi, Cilt 4, s. 1039.

112- ATALAY, İ., 1999, Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası. Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, s. 360.

azdır. Özellikle Amerika'daki ülkelerden yalnızca Meksika ve Surinam'ın milletlerle ilgili adlar taşımakta olmaları, bu kıta nüfusunun göçlerle oluşmuş olmasının bir sonucudur. Aynı durum, Okyanusya'nın Avustralya ve Yeni Zelanda gibi büyük yüzölçümlü ada ülkeleri için de söz konusudur. Buna karşılık, yine Okyanusya'da bulunan Yeni Gine (Papua Yeni Gine) ile küçük yüzölçümlü ada ülkelerinin adlarının, bu adaların yerli halklarından geldikleri görülmektedir.

Afrika, Amerika ve Okyanusya kıtaları ile Güneydoğu Asya'daki birçok ülkenin adı, XV. ve XV. yy'larda gerçekleşen Büyük Coğrafi Keşifler döneminde bu kıtalara keşif gezileri düzenleyen Avrupalı kâşiflerce verilmiştir. Başta Kristof Kolomb olmak üzere Avrupalı kâşiflerin yeni keşfettikleri yerleri adlandırırken genellikle dinî içerikli adlar kullandıkları görülmektedir. Bu arada, yeni keşfedilen ve daha sonra sömürgeleştirilen yerlerin adlandırılmasında, söz konusu yerlerin zenginlik kaynakları ve coğrafi özellikleri de göz önünde bulundurulmuştur.

Coğrafi anlamlı ülke adlarına hemen her kıtada rastlanmakla birlikte, bu tür ülke adlarının Orta ve Güney Amerika ile Afrika'da daha yaygın olduğu dikkati çekmektedir. Dağlar, ovalar, çöller, ırmaklar, göller ve bitki örtüsü, ülkelerin adlandırılmasında en çok kullanılan doğal unsurlardır. Bu gibi ülke adları, devletlerin hükümrانlık sahalarının coğrafi özellikleriyle ilgili bazı ipuçları veren önemli birer kaynaktır.

Bazı ülkelerin adları, devletin bulunduğu sahanın konumunu yansıtmaktadır. Bu tür ülke adlarının örneklerini ise Orta Afrika Cumhuriyeti, Güney Afrika Cumhuriyeti, Mısır (mısır:sınır), Ekvator Ginesi ve Ekvador oluşturmaktadır.

Kaynakça

- ANA BRITANNICA ANSİKLOPEDİSİ, Bütün Ciltler, Ana Yayıncılık, İstanbul, 1986-1989.
- ATALAY, İ., 1999, Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası. Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- AXİS 2000, BÜYÜK ANSİKLOPEDİ, Bütün Ciltler, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 1999.
- BEG, M.A.C., 1992, "Bruney". Diyanet İslâm Ansiklopedisi, İstanbul.
- BERTELSMANN, BUGÜNKÜ DÜNYAMIZ ATLAS ANSİKLOPEDİSİ, Bütün Ciltler, Medya Holding AŞ, İstanbul, 1993.
- BOORSTİN, D.J., 1994, Keşifler ve Buluşlar (Türkçesi: Fatoş Dilber). İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- BRUNSCHVİG, R., 1988, 1980, "Tunus Şehri". İslâm Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, 12/2. Cilt, İstanbul.
- BUNİYATOV, Z.M., 1991, "Azerbaycan". Diyanet İslâm Ansiklopedisi, İstanbul.
- BÜYÜK LAROUSSE SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDİSİ, Bütün Ciltler, Interpress Basım ve Yayıncılık, İstanbul, 1986.
- ÇETİNKAYA, N., 1996, İğdir Tarihi (Tarih, Yer Adları ve Bazı Oymaklar Üzerine). Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
- DARKOT, B., 1967, "Irak". İslâm Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, 5/2. Cilt, İstanbul.
- DARKOT, B., 1967, "Katar". İslâm Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, 5/2. Cilt, İstanbul.
- DELAFOSSÉ, M., 1980, "Senegal". İslâm Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, 10. Cilt, İstanbul.
- DOĞANAY, H., 2000, Coğrafya'ya Giriş (Altıncı Baskı). Çizgi Kitabevi, Konya.
- GELİŞİM BÜYÜK COĞRAFYA ANSİKLOPEDİSİ, Bütün Ciltler, Gelişim Yayınları, İstanbul.
- GÜNER, İ., 2000, Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası (Eskidünya Kıta ve Ülkeleri), Cilt I. Atatürk Üniv. Yay. No: 910, Kâzım Karabekir Eğitim Fak. Yay. No: 116, Ders Kitapları Serisi No: 58, Erzurum.
- GÜNER, İ., 2000, Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası (Yenidünya Kıta ve Ülkeleri), Cilt II. Atatürk Üniv. Yay. No: 911, Kâzım Karabekir Eğitim Fak. Yay. No: 117, Ders Kitapları Serisi No: 59, Erzurum.
- GÖRSEL DÜNYA ANSİKLOPEDİSİ, Bütün Ciltler, Görsel Yayınlar, İstanbul, 1993.
- GÖZENÇ, S., 1993, Orta ve Güney Amerika Ülkeler Coğrafyası. İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No: 3744, İstanbul.
- GÖZENÇ, S., 1995, Afrika Ülkeler Coğrafyası. İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No:

- 3913, İstanbul, s. 63.
- GÖZENÇ, S., 1998, Avrupa Ülkeler Coğrafyası. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- GROHMANN, A., 1986, "Umân". İslâm Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, 13. Cilt, İstanbul.
- GROLIER INTERNATIONAL AMERICANA ENCYCLOPEDIA, Bütün Ciltler, Medya Holding AŞ, İstanbul, 1993.
- KÖKSAL, A., 1999, Afrika, Genel ve Ülkeler Coğrafyası. Hatıboğlu Yayınevi, Ankara.
- KÜÇÜKAŞÇI, M.S., 1999, "Irak". Türkiye Diyanet Vakfı, İslâm Ansiklopedisi, Cilt 19, İstanbul.
- ÖZEY, R., 1997, Dünya Denkleminde Ortadoğu, (Ülkeler-İnsanlar-Sorunları). Özeğitim Yayınları: 9, Konya.
- ÖZEY, R., 1997, Dünya Platformunda Türk Dünyası. Özeğitim Yayınları: 11, Konya.
- ÖZEY, R., 1997, Dünya ve Ülkeler Coğrafyası. Özeğitim Yayınları: 30, Konya.
- SIRMA, İ.S., 1986, "Yemen". İslâm Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, 13. Cilt, İstanbul.
- TEMEL BRITANNICA ANSİKLOPEDİSİ, Bütün Ciltler, Ana Yayıncılık, İstanbul, 1988-1992.
- TUĞLACI, P., 1995, Okyanus Ansiklopedik Türkçe Sözlük (Sekizinci Basım, Beş Cilt). Nova Print Basımevi, İstanbul.
- YAVUZ, E., 1968, Tarih Boyunca Türk Kavimleri. Kurtuluş Matbaası, Ankara.
- YVER, G., 1977, "Fas Şehri". İslâm Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, 4. Cilt, İstanbul.